

Postanowienie z dnia 13 grudnia 2001 r., IV CKN 566/00

Nabywca spadku lub udziału w nim jest legitymowany do złożenia wniosku o zmianę lub uchylenie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, jeżeli zbywca był uczestnikiem postępowania (art. 679 § 1 k.p.c.).

Sędzia SN Tadeusz Domińczyk (przewodniczący)

Sędzia SN Mirosław Bączyk

Sędzia SN Stanisław Dąbrowski (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Leszka Janusza C. przy uczestnictwie Małgorzaty D., Aliny C. i Zofii Teresy D., działających także jako następcy prawni Bronisławy K., o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej na rozprawie w dniu 13 grudnia 2001 r. kasacji wnioskodawcy od postanowienia Sądu Wojewódzkiego w Łomży z dnia 10 grudnia 1998 r.

oddalił kasację.

Uzasadnienie

Prawomocnym postanowieniem z dnia 25 marca 1996 r. Sąd Rejonowy w Łomży stwierdził nabycie spadku po Piotrze Antonim K., zmarłym dnia 15 sierpnia 1995 r., na podstawie ustawy, także w zakresie wchodzącego w skład spadku gospodarstwa rolnego przez matkę spadkodawcy Bronisławę K. w 3/8, siostrę Alinę C. w 5/16 i siostrzenicę Małgorzatę Krystynę D. w 5/16 częściach. Sąd uznał, że Małgorzata Krystyna D. dziedziczy gospodarstwo rolne, gdyż w chwili otwarcia spadku miała przygotowanie zawodowe do prowadzenia produkcji rolnej, ukończyła bowiem technikum roszarnicze.

Na skutek wniosku Leszka Janusza C. Sąd Rejonowy w Łomży orzeczeniem z dnia 25 września 1998 r. zmienił wyżej wymienione postanowienie z dnia 25 marca 1996 r. i stwierdził, że wchodzące w skład spadku po Piotrze K. gospodarstwo rolne dziedziczą z ustawy matka Bronisława K. w 3/8 i siostra Alina C. w 5/8 częściach.

Sąd Rejonowy ustalił, że wnioskodawca Leszek Janusz C. w dniu 20 lutego 1997 r. zawarł ze swoją matką Aliną C. umowę dożywocia. Umową tą Alina C. w zamian za świadczenia dożywotnie przeniósła na wnioskodawcę własność między innymi przysługującego jej udziału w gospodarstwie rolnym po Piotrze Antonim K. Na podstawie powyższego ustalenia Sąd Rejonowy uznał, że wnioskodawca jest legitymowany do złożenia wniosku o zmianę postanowienia stwierdzającego nabycie spadku po Piotrze Antonim K. Uznał również, że we wniosku swoim nie jest on ograniczony ani podstawą żądania, ani terminem z art. 679 § 1 k.p.c.

Zmieniając postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku w zakresie dziedziczenia gospodarstwa rolnego, Sąd Rejonowy miał na względzie, że zgodnie z § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 grudnia 1990 r. w sprawie warunków dziedziczenia ustawowego gospodarstw rolnych (Dz.U. Nr 89, poz. 519), spadkobierca ma przygotowanie zawodowe do prowadzenia produkcji rolnej, uprawniające do dziedziczenia z ustawy gospodarstwa rolnego, jeżeli ukończy zasadniczą lub średnią szkołę rolniczą albo szkołę ekonomiczną o specjalności przydatnej do produkcji rolnej. Ustalił zaś, że ukończone przez uczestniczkę Małgorzatę Krystynę D. technikum roszarnicze nie należy do żadnego z wyżej wymienionych typów szkół.

Postanowienie Sądu Rejonowego zaskarżyła apelacją uczestniczka, a Sąd Wojewódzki w Łomży postanowieniem z dnia 10 grudnia 1998 r. zmienił zaskarżone orzeczenie i wniosek Leszka Janusza C. oddalił. Sąd Wojewódzki podzielił stanowisko skarżącej, że Sąd pierwszej instancji naruszył art. 679 § 1 k.c. Ze zdania drugiego tego przepisu wynika, że ten kto był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, może tylko wówczas żądać zmiany postanowienia stwierdzającego nabycie spadku, gdy żądanie opiera na podstawie, której nie mógł powołać w tym postępowaniu, a wniosek swój o zmianę składa przed upływem roku od dnia, w którym uzyskał tę możliwość.

Nazwisko wnioskodawcy Leszka Janusza C. nie jest wymienione wśród uczestników postępowania w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku, w której zapadło postanowienie z dnia 25 marca 1996 r. Zdaniem Sądu Wojewódzkiego, fakt ten nie oznacza, że wnioskodawca jest zwolniony z ograniczeń wynikających ze zdania drugiego art. 679 § 1 k.p.c., swoje zainteresowanie sprawą wywodzi bowiem z tego, że na podstawie umowy dożywocia nabył udział matki Aliny C. w spadku po Piotrze Antonim K. Zbycie udziału w spadku pociąga za sobą wstąpienie nabywcy w

prawa i obowiązki zbywcy, a ponadto w całą sytuację prawną zbywcy jako spadkobiercy. Dotyczy to również sytuacji procesowej, nabywca spadku jest bowiem sukcesorem uniwersalnym spadkobiercy – zbywcy. Tym samym Leszek Janusz C. w postępowaniu o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po Piotrze Antonim K. podlega ograniczeniom przewidzianym w art. 679 § 1 zdanie drugie k.p.c. W postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku, Alina C. podnosiła tę samą okoliczność, jaka stała się podstawą żądaniu Leszka Janusza C., a mianowicie, że ukończenie technikum roszarniczego nie daje kwalifikacji rolniczych. W ocenie Sądu Wojewódzkiego, w postępowaniu toczącym się w 1996 r. Alina C. mogła i powinna była poczynić więcej starań dla właściwego wyjaśnienia rodzaju wykształcenia Małgorzaty Krystyny D.

Od postanowienia Sądu Okręgowego wnioskodawca złożył kasację, zarzucając naruszenie art. 679 § 1 k.p.c. przez przyjęcie, że nie zachodzą wymienione w tym przepisie warunki zmiany postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po Piotrze Antonim K.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przez umowę dożywocia dożywotnik zobowiązuje się do przeniesienia na rzecz swojego kontrahenta własności nieruchomości (art. 908 § 1 k.c.), jeżeli zatem własność dożywotnika wynika z dziedziczenia w części ułamkowej, to przedmiotem umowy są konkretnie określone udziały we własności poszczególnych nieruchomości, a nie udział w spadku. Kontrahent dożywotnika nie jest jego następcą uniwersalnym, ale nabywa własność rzeczy lub udział w ich własności. Ewentualne uchylenie lub zmiana postanowienia stwierdzającego nabycie spadku, którego współspadkobiercą jest dożywotnik, nie wpływa na prawa i obowiązki nabyte umową dożywocia przez jego kontrahenta. W konsekwencji kontrahent dożywotnika nie jest zainteresowanym w rozumieniu art. 679 § 2 k.p.c. z samego tylko tytułu zawarcia umowy dożywocia.

Sąd Wojewódzki uznał jednak legitymację wnioskodawcy do wszczęcia postępowania, ustalając, że jest on nabywcą udziału w spadku. To ustalenie nie zostało zakwestionowane, wymaga więc rozważenia pozycja nabywcy spadku. Nie ulega wątpliwości, że osoba taka może być zainteresowaną we wszczęciu postępowania o uchylenie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku, zagadnieniem mogącym nasuwać wątpliwości jest natomiast kwestia, czy ograniczenia przewidziane w art. 679 § 1 zdaniu drugim k.p.c. dotyczą także osoby, która nabyła

spadek lub udział w nim od spadkobiercy będącego uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku.

W wymienionym przepisie zawarte są istotne ograniczenia odnoszące się do uczestników postępowania. Ograniczenia te dotyczą podstawy i terminu do zgłoszenia wniosku, stosownie bowiem do brzmienia zdania drugiego art. 679 § 1 k.p.c., uczestnicy postępowania o stwierdzenie nabycia spadku nie mogą opierać żądania uchylenia lub zmiany postanowienia na podstawie, którą mogli powołać w tamtym postępowaniu. Następuje prekluzja uprawnień do zgłaszania twierdzeń i środków dowodowych, które mogły być, a nie zostały zgłoszone w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku. Uczestnik postępowania ograniczony jest także terminem zawitym, gdyż wniosek może zgłosić tylko przed upływem roku od dnia, w którym uzyskał możliwość powołania się na podstawę poprzednio dla niego niedostępną.

Zagadnieniem, czy ograniczenia przewidziane w art. 679 § 1 zdaniu drugim k.p.c. dotyczą także spadkobiercy uczestnika, Sąd Najwyższy zajmował się w uchwale z dnia 21 marca 2001 r., III CZP 4/01 (OSNC 2001, nr 10, poz. 144). W uzasadnieniu uchwały stwierdził, że z wielu uregulowań zawartych w kodeksie postępowania cywilnego wynika, iż spadkobiercy w odniesieniu do praw i obowiązków wchodzących w skład spadku znajdują się w takiej samej sytuacji w zakresie postępowania jak spadkodawca i mogą wykorzystywać tylko te środki, które mógłby wykorzystać spadkodawca, jeżeli nastąpiła prekluzja uprawnień do zgłoszenia twierdzeń i środków dowodowych albo upływ terminu o czym mowa w art. 679 § 1 k.p.c.

Podobnie jak dziedziczenie, charakter sukcesji generalnej ma umowne nabycie spadku lub udziału w nim (art. 1053 k.c.); nabywca wstępuje we wszystkie prawa i obowiązki zbywcy. Zasadny jest więc pogląd, że jeżeli zbywca był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, to przepis art. 679 § 1 zdanie drugie k.p.c. ma zastosowanie także do nabywcy spadku (udziału w spadku).

Przyjmując za wiążące ustalenie Sądu Wojewódzkiego, że wnioskodawca nabył od Aliny C. przypadający jej udział w spadku po Piotrze Antonim K., uznać trzeba za trafne stanowisko tego Sądu, iż wnioskodawca żądania zmiany postanowienia stwierdzającego nabycie spadku nie może opierać na podstawie, którą Alina C. mogła powołać w tamtym postępowaniu, będąc jego uczestniczką.

Tym bardziej nie można było opierać żądania na podstawie faktycznej, którą zbywczyni udziału powołała, ale która, zdaniem wnioskodawcy, wadliwie została oceniona przez Sąd wówczas orzekający. Postępowanie wszczęte na podstawie art. 679 k.p.c. nie jest postępowaniem odwoławczym. Trafny jest pogląd Sądu Wojewódzkiego, że skoro Alina C. w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku podnosiła, że ukończenie technikum roszarniczego nie daje uprawnień do dziedziczenia gospodarstwa rolnego, okoliczność ta była przedmiotem rozważań Sądu stwierdzającego nabycie spadku, to wnioskodawca z tytułu nabycia jej udziału w spadku nie może na tej samej podstawie skutecznie domagać się zmiany prawomocnego postanowienia. Oddalając wniosek, Sąd Wojewódzki nie naruszył art. 679 § 1 k.p.c.

Z powyższych względów i na podstawie art. 393¹² k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

